

Venäjän hyökkäys Ukrainaan - uskonto sodan osapuolena

Tämän materiaalin on koostanut Iiro Mäkelä, joka toimi Uskonnonopetus.fi:n harjoittelijana maalisi- ja huhtikuun 2022. Johdannon jälkeen aihepiireinä ovat:

- Keskeisimmät kirkot s. 2
- Materiaalia verkossa Venäjän ja Ukrainan kirkollisesta tilanteesta s. 6
  - Nostoja akateemisista jurnaaleista s. 6
  - Yliopistojen tmv. luentoja tai seminaareja videotallenteina s. 7
  - Tutkijat uutismedioissa s. 8
  - Kirkkojen reaktioita s. 10
- Koulunkäyntiin liittyvää aineistoa s. 13

Johdanto

Venäjän 24.2.2022 aloittama hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on herättänyt runsaasti huolta ja kysymyksiä. Miksi Venäjä toimii siten kuin toimii? Mitä Putin tavoittelee? Mikä on uskonnon rooli sotatoimien oikeuttajana tai niiden vastustajana? Miten Ukrainassa vaikuttavat ortodoksiset kirkot ovat sotaan suhtautuneet? Opettajille, huoltajille ja muille lasten ja nuorten kanssa toimiville tärkeitä kysymyksiä ovat lisäksi: ”Kuinka käsitellä sotaa lasten tai nuorten kanssa?”, ”Kuinka tukea oppilaita kriisitilanteessa?” sekä ”Miten Ukrainan tilanne vaikuttaa koulutyöhön?”.

Tähän blogikirjoitukseen on kerätty materiaalia, joiden avulla ainakin joihinkin näistä kysymyksistä voi löytää vastauksia. Venäjän ortodoksisella kirkolla eli Moskovan patriarkaattilla on nykyisin varsin läheiset välit Venäjän valtion johtohenkilöihin. Viime vuosina valtion ja kirkon suhde on vain entisestään syventynyt. Materiaalit keskittyvätkin siihen, miten nykytilanteeseen on päädytty ja kuinka Venäjä oikeuttaa toimiaan oman historiallis-uskonnollisen ajattelunsa varjolla. Tässä keskeisenä on ajatus nykyisestä Venäjän valtiosta Kiovan Rusjin ainoana oikeana perillisinä, sekä ajatus ”venäläisestä maailmasta” (*Russkij mir*), jossa todellinen Venäjä koostuu ”veljeskansoista”, eli isovenäläisistä, valkovenäläisistä ja ”vähävenäläisistä” eli ukrainalaisista, venäjän kielestä sekä ortodoksisesta kristillisyydestä.

Toisaalta materiaalissa on keskitytty myös Ukrainan monimutkaiseen kirkolliseen tilanteeseen, joka on elänyt viime vuosina melkoisesti. Ukrainassa vaikuttaa vahvasti kolme itäistä kristillisyyttä edustavaa kirkkoa. Näistä tuorein tulokas on Ortodoksinen kirkko Ukrainassa, jolle Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka Bartolomeos myönsi autokefalian¹ vuonna 2019. Tämän lisäksi Ukrainassa on Moskovan patriarkaatin alainen autonominen Ukrainan ortodoksinen kirkko. Autokefalian myöntämisen takia Moskovan patriarkaatti katkaisikin ehtoollisyhteyden Konstantinopolin patriarkan kanssa. Kolmantena merkittävänä kirkkokuntana Ukrainassa toimii Ukrainan kreikkalaiskatolinen kirkko, joka noudattaa itäistä jumalanpalvelusjärjestystä, mutta kuuluu hallinnollisesti paavin johtamaan katoliseen kirkkoon.

Materiaalin avulla käy ilmi esimerkiksi se, miten autokefalian myöntäminen eteni ja mitkä ovat sen kirkko-oikeudelliset perusteet. Lisäksi materiaalista ilmenee se, miten eri kirkkokunnat ovat reagoineet Venäjän aloittamaan sotaan. Materiaalin yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että Venäjän toiminta ja Ukrainan kirkollinen tilanne ovat herättäneet ihmetystä useamman vuoden ajan, jonka takia osa materiaalista on julkaistu selvästi ennen Venäjän viimeisintä hyökkäystä.

Koulua koskeva aineisto on koottu materiaalipaketin loppuun, jolloin erityisesti tästä näkökulmasta lisätietoa haluava löytää sen nopeasti. Tästä osiosta löytyy ohjeita kriisitilanteiden käsittelyyn, tietoa Ukrainan koululaitoksesta ja siitä, kuinka Ukrainasta sotaa paenneita oppilaita voidaan koulutyössä auttaa.

Koska Ukrainan kirkollinen tilanne on niin monimutkainen, ennen varsinaisia materiaaleja on kustakin kirkkokunnasta lyhyt esittely, jonka tarkoitus on helpottaa materiaalien ymmärtämistä ja eri kirkkokuntien erottamista toisistaan.

Keskeisimmät kirkot

Kaksi kirkkojen kuvauksissa toistuvaa termiä ovat autokefalia ja autonomia. Autokefalia tarkoittaa hallinnollisesti täysin itsenäistä ortodoksista paikalliskirkkoa. Autonomia tarkoittaa itsehallinnollista kirkkoa, joka on kuitenkin jonkun autokefalisen kirkon jurisdiktion alainen.

---

¹ Autokefalia ja autonomia selitetään myöhemmin.

Esimerkiksi Suomen ortodoksinen kirkko kuuluu Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin alaisuuteen. Nämä termit toistuvat Venäjän ja Ukrainan kirkkoja koskevissa materiaaleissa.

Moskovan patriarkaatti Venäjällä

- Nimi:
  - Venäjän ortodoksinen kirkko (VOK) tai Moskovan patriarkaatti (MP), englanniksi Russian Orthodox Church (ROC).
- Kirjon johtaja(t):
  - patriarkka Kirill
  - metropoliitta Ilarion (joskus myös muodossa Hilarion)
- Asema ortodoksisten kirkkojen piirissä:
  - Autokefalinen kirkko, joka itsenäistyi Konstantinopolin ekumeenisesta patriarkaattista vuonna 1589.
  - Ortodoksisten patriarkaattien arvohierarkiassa kanonisesti 5.
  - Jäsenmäärältään mitattuna suurin ortodoksisista kirkoista ja maailman toiseksi suurin kirkkokunta katolisen kirkon jälkeen.
- Asema muiden kirkkokuntien piirissä:
  - Kuuluu Kirkkojen maailmanneuvostoon.
  - Suomen evankelis-luterilainen kirkko katkaisi Ukrainan sodan takia ekumeeniset suhteet Moskovan patriarkaattiin, vaikka keskusteluyhteys todellisuudessa oli jäänyt jo aiemmin.
- Suhde Ukrainan sotaan:
  - Hyvin läheinen suhde Venäjän valtion johtoon. Sotaa ei esimerkiksi kutsuta sodaksi, vaan ”konfliktiksi”.
  - Sotatoimien oikeuttaminen
  - Ajatus venäläisestä maailmasta (*Russkij mir*)

Moskovan patriarkaatti Ukrainassa

- Nimi:
  - Ukrainan ortodoksinen kirkko – Moskovan patriarkaatti (UOK-MP), englanniksi Ukrainian Orthodox Church (Moscow Patriarchate) (UOC-MP)
  - Kutsutaan myös Ukrainan autonomiseksi kirkoksi.

- Kirjon johtaja(t):
  - Metropoliitta Onufri
- Asema ortodoksisten kirkkojen piirissä:
  - Moskovan patriarkaattiin kuuluva autonominen kirkko.
  - Asema laajasti muiden ortodoksisten kirkkojen tunnustama.
- Suhde Ukrainan sotaan:
  - Selväsanaisesti tuominnut Venäjän aloittaman sodan Ukrainaa vastaan ja vedonnut sodan lopettamiseksi. Metropoliitta Onufri on todennut, että Ukraina on suvereeni itsenäinen valtio, jonka alueelle Venäjä on hyökännyt. Sodalle ei ole oikeutusta Jumalalta tai ihmisiltä.
  - Osassa kirkoista lopetettu muistelemasta patriarkka Kirillia liturgiassa.
  - Mitä sodan jälkeen?
    - Pyrkiiö saamaan Moskovan patriarkaatilta autokefalian?
    - Yhdistyyö Ukrainan autokefaaliseen kirkkoon?

Ortodoksinen kirkko Ukrainassa

- Nimi:
  - Ortodoksinen kirkko Ukrainassa (OKU), englanniksi Orthodox Church of Ukraine (OCU).
  - Voidaan kutsua myös Ukrainan autokefaliseksi kirkoksi, jota ei kuitenkaan pidä sekoittaa ennen vuotta 2019 olleeseen autokefaliseen kirkkoon, vaikkakin on tietyllä tapaa tämän kirkon (ja Kiovan patriarkaatin) seuraaja.
- Kirjon johtaja(t):
  - Metropoliitta Epifani
- Asema ortodoksisten kirkkojen piirissä:
  - Ekumeenisen patriarkaatin myöntämä autokefalia 2019.
  - Autokefalian avulla ekumeeninen patriarkaatti pyrki yhdistämään Ukrainassa toimivat erilliset ortodoksiset kirkot. Suurin osa piispoista tuleeäin aiemmasta Ukrainan autokefaalisesta ortodoksisesta kirkosta (UAOK) ja Kiovan patriarkaatista (Ukrainan ortodoksinen kirkko – Kiovan patriarkaatti, UOK-KP).
  - Autokefalian ovat tunnustaneet myös esimerkiksi Kreikan ja Aleksandrian ortodoksiset kirkot.

- Moskovan patriarkaatti vastustaa autokefaliaa, joka johtanut Moskovan ja Konstantinopolin patriarkaattien ehtoollisyhteyden katkaisemiseen.
- Ennen autokefaliaa Ukrainassa vain Moskovan alainen autonominen kirkko oli muiden ortodoksisten kirkkojen tunnustama.
- Asema muiden kirkkokuntien piirissä:
  - Moskovan patriarkaatin vastustuksesta ei ole otettu jäseneksi esimerkiksi Kirkkojen maailmanneuvostoon.
- Suhde Ukrainan sotaan:
  - Tuomitsee Venäjän hyökkäyksen vahvasti.
  - Pitää Ukrainan puolustautumista oikeutettuna.

Katolinen kirkko Ukrainassa

- Nimi:
  - Ukrainan kreikkalaiskatolilainen kirkko.
  - Tunnetaan myös uniaattikirkkona, vaikkakaan kreikkalaiskatolilaiset eivät itse termistä tykkää.
- Kirjon johtaja(t):
  - Suurarkkipiispa Svjatoslav
  - (Paavi Franciscus)
- Asema ortodoksisten kirkkojen piirissä:
  - Kuuluu paavin johtamaan katoliseen kirkkoon.
  - Osa ns. uniaattikirkkoja. Syntynyt 1500-luvulla.
  - Ei ehtoollisyhteyttä ortodoksisten kirkkojen kanssa.
- Asema muiden kirkkokuntien piirissä:
  - Suhde Vatikaaniin ja ortodoksisiin kirkkoihin monimutkainen.
  - Ukrainassa toimii myös pieni roomalaiskatolinen paikalliskirkko.
- Suhde Ukrainan sotaan:
  - Tuomitsee Venäjän hyökkäyksen vahvasti.
  - Vahvaa retoriikkaa, esimerkiksi puhe ”venäläisistä murhaajista”.
  - Svjatoslav vedonnut myös autonomisen kirkon piispoihin, että nämä vetoaisivat Moskovan patriarkkaan sodan lopettamiseksi.

Materiaalia Venäjän ja Ukrainan kirkollisesta tilanteesta

Nostoja akateemisten jurnaalien artikkeleista

Teologinen aikakauskirja julkaisi vuonna 2020 Ukrainan kirkollista tilannetta ja uskonnon roolia Ukrainan nykyhistoriassa käsittelevän teemanumeron (2/2020), jossa painopisteenä on 2000-luvun kehitys.

<http://tatt.protsv.fi/ukraina>

Lehdessä yliopistonlehtori Teuvo Laitila kirjoittaa artikkelissaan *Sadan vuoden itsenäisyys – Tie Ortodoksiseen kirkkoon Ukrainassa* Ukrainan autokefalisen kirkon taustoista ja synnystä (s. 101–117). Yliopistonlehtori Mikko Ketolan esittelee Ukrainan kreikkalaiskatolilaisen kirkon tilannetta artikkelissa *Ukrainan kreikkalaiskatolisen kirkon tie 2014–2019* (s. 118–132). Yliopistonlehtori munkki Damaskinos keskittyy nykyisen Ukrainan autokefalisen kirkon syntyyn kirkko-oikeuden näkökulmasta (*Vuosien 2018–2019 kanoniset kiistat Ukrainan autokefaalisen ortodoksisen kirkon muodostamisesta*, s. 133–149). Artikkelissa *Ukrainan kirkollinen tilanne ekumeenisen osallistumisen valossa 1991–2019* (s. 150–166) yliopistotutkija Heta Hurskainen käsittelee Ukrainan kirkollista tilannetta ekumenian näkökulmasta. Professori Thomas Bremer käsittelee omassa tekstissään (*Ortodoksisuus Ukrainassa – Teologin näkökulma*, s. 167–175) Ukrainan kirkollista tilannetta vuodesta 2018 eteenpäin. Lehden lopussa professori Per-Arne Brodin käsittelee kielen merkitystä Ukrainan ortodoksisten kirkkojen kiistassa (*Church Slavonic of Ukrainian? – Liturgical Language, Tradition, and Politics*, s. 176–186).

Myös *Ortodoksia* -journaalissa on vuosien saatossa käsitelty niin Ukrainan kuin Venäjän kirkollista tilannetta.

Aleksander Verhovski käsittelee artikkelissaan *Venäjän ortodoksinen kirkko – enemmistön kirkko* (*Ortodoksia* 54, 2015, s. 81–101) Venäjän ortodoksisen kirkon ja venäläisen yhteiskunnan suhteita. Artikkelissa esimerkiksi todetaan, kuinka enemmistö venäläistä pitää Venäjän ortodoksista kirkkoa valtion jatkeena, kuinka VOK tavoittelee ortodoksisten kirkkojen kesken johtavaa asemaa vedoten jäsenmääräänsä ja Moskovan patriarkaatin asemaan ”kolmantena Roomana” ja kuinka VOK:n nationalismi näkyy esimerkiksi siinä, kuinka se on pyrkinyt vastustamaan Ukrainan ortodoksisen kirkon autokefaliaa. Kyseisen numeron tiedot ja artikkelit: http://ortodoksia.fi/ojs_3.1/index.php/ortodoksia/issue/view/5

sekä Verhovskin artikkelin suora linkki:

http://ortodoksia.fi/ojs_3.1/index.php/ortodoksia/article/view/98/50

Jyrki Härkönen kirjoittaa artikkelissaan *Moskovan patriarkaatti ja Kremlin ulkopoliittikka* (Ortodoksia 51, 2010, s. 209–216) siitä, kuinka Venäjän valtion ja Moskovan patriarkaatin suhteet ovat kehittyneet vuodesta 1917 eteenpäin.

http://ortodoksia.fi/ojs_3.1/index.php/ortodoksia/issue/view/10/Ortodoksia%2051

Sergey Sukhankin artikkelissa ”*Russkij mir*” lähetystyönä: *Kaliningrad ”alttarin” ja ”valtaistuimen” välissä vuosina 2009–2015* (Ortodoksia 56, 2016, s. 117–153) kirjoittaja käsittelee ajatusta venäläisestä maailmasta (*Russkij mir*). Kyseisen numeron tiedot ja artikkelit: http://ortodoksia.fi/ojs_3.1/index.php/ortodoksia/issue/view/1 sekä Sukhankin artikkelin suora linkki: http://ortodoksia.fi/ojs_3.1/index.php/ortodoksia/article/view/39/8.

Yliopistojen tai muiden akateemisten tahojen videoituja luentoja ja seminaareja

Jonkinlaisena johdantona Venäjän ajatteluun ja toimintaan toiminee Ukrainan sodan aikana varsinaiseksi nettihitiksi (30.4.2022 mennessä luento on YouTubessa katsottu yli 1,5 miljoonaa kertaa) noussut yliopistonopettaja ja entisen tiedustelu-upseeri Martti J. Karin vuonna 2018 pitämä luento siitä, miksi Venäjä toimii eri tavalla, kuin moni varsinkin länsimaissa pitää rationaalisenä. Luennossa sivutaan myös uskonnon roolia Venäjän toiminnassa.

Martti J. Karin 3.12.2018 pitämä luento on nimeltään *Venäläinen strateginen kulttuuri – miksi Venäjä toimii niin kuin se toimii?* ja tallenne siitä löytyy sekä Jyväskylän yliopiston sivuilta: <https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/it/panu/kyber/hybridivaikuttaminen-ja-turvallisuus/031218> että YouTubesta: <https://www.youtube.com/watch?v=kF9KretXqJw>.

Maaliskuun alkupuolella 2022 järjestettiin saman päivän aikana (10.3.2022) kaksikin Ukrainan tilannetta käsittelevää tapahtumaan. Helsingin yliopiston Teologinen tiedekunta järjesti Tiedekulmassa tapahtuman *Sota Ukrainassa – Historia ja uskonto ristitulella* (10.3.2022 klo 17–19). Tilaisuuden avasi nykyajan kirkkohistorian professori Katharina Kunter. Avaussanojen jälkeen tilaisuudessa kuultiin neljä alustusta. Käytännöllisen teologian

dosentti Johan Bastubackan aihe oli *Kiovan Rusjin kristillistyminen Venäjän syntyarinana* (tallenteella ajasta 11.40 eteenpäin). Väitöskirjatutkija Miro Leporannan esitelmän otsikko oli *Uskonto, nationalismi ja territoriaalisuus – kansallinen identiteetti konfliktissa* (n. 23.12 eteenpäin). Kirkkohistorian dosentti Mikko Ketola alusti aiheesta *Ukrainan kreikkalaiskatolinen kirkko demokratian puolustajana* (n. 35.40 eteenpäin). Kirkon ulkomaanavun Kirkollisen ja ekumeeniset suhteet -yksikön päällikkö Antti Laine alusti aiheesta *Sota Ukrainassa: humanitaarisen avun ja ekumeenisten suhteiden haasteita Euroopassa* (noin 47.05 eteenpäin). Tilaisuuden lopuksi oli yleisökysymysten vuoro, jotka alkavat tallenteella noin kohdasta 59.45.

<https://tiedekulmamedia.helsinki.fi/fi/web/tiedekulma/player/webcast?playerId=99487739&eventId=158390856&fbclid=IwAR3c-ft5iA6jlCQ0uYyAHCBNK6qcBeyagBAiRn0MXxr3TZN3ZYABoWx2ycQ>

Karjalan teologisen seuran *Kirkot ja sota Ukrainassa* -webinaarissa (10.3.2022) teologian tohtori Heta Hurskainen esitelmöi siitä, kuinka Venäjän ortodoksinen kirkko ja Moskovan patriarkaatin alainen Ukrainan autonominen kirkko ovat toimineet ja reagoineet Ukrainan sotaan (noin ajasta 4.20). Toinen alustus kuultiin dosentti Teuvo Laitilalta Ukrainan autokefalisesta kirkosta ja Ukrainan kreikkalaiskatolisesta kirkosta (noin ajasta 19.12). Yleisökysymysten vuoro alkaa suurin piirtein kohdasta 32.40.

https://youtu.be/gLxcG_Lr7Z8

Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos järjesti yleisöseminaarin *Putinin sota – Putinin historia* Ukrainan sodasta ja Putinin historian käytöstä sodan taustavoimana 21.3.2022. Tilaisuudessa puhuivat apulaisprofessori Antero Holmila otsikolla *Historioitsija Putin* (noin ajasta 2.28), yliopistotutkija Simo Mikkonen aiheesta *Putinin historiapolitiikka ja RVIO* (noin ajasta 18.05) sekä yliopistonopettaja Martti J. Karin otsikkona toimi *Venäjä 3.0* (noin ajasta 41.45). Esitelmien jälkeen puhujat kommentoivat toistensa puheenvuoroja (noin ajasta 1.04.22), jonka jälkeen oli yleisökysymysten vuoro.

Tallenne tilaisuudesta: <https://www.youtube.com/watch?v=DBqZW4D6AJE>

Tutkijoiden kirjoituksia ja haastatteluja uutismedioissa

Helsingin yliopiston *Yliopisto*-lehti pohti numerossaan 10/2018 (verkkoversio julkaistu 11.1.2019) sitä, miten Putin pysyy vallassa. Jutussa käsitellään lyhyesti myös Kremlin ja

Venäjän ortodoksisen kirkon suhdetta. Uutisen otsikkona toimii *Mikä pitää Putinin vallassa?* ja se löytyy osoitteesta: <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/talous/mika-pitaa-putinin-vallassa>

Suomen ortodoksisen kirkon *Aamun koitto* -lehti on julkaissut 7.2.2022 Heta Hurskaisen tekstin, jossa käsitellään erityisesti Ukrainan autonomisen kirkon ja Ukrainan ortodoksisen kirkon suhteita ja sitä historiaa, joka nykyiseen tilanteeseen on johtanut.

<https://aamunkoitto.fi/maailmalta/ukrainan-ortodoksisuus-hajaannus-syvenee-sodan-myota>

MTV uutiset on julkaissut 29.3.2022 uutisen, jossa käsitellään sitä, kuinka Venäjän ortodoksinen kirkko tukee Venäjän valtion hyökkäyssotaa ja kuinka uskontoa käytetään sotatoimien oikeuttamiseen. Uutisessa on haastateltu Venäjän kulttuurihistorian dosentti Elina Kahlaa.

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nain-kirkon-ja-valtion-yhteistytoimii-sotaa-kayvalla-venajalla-keulahahmo-ei-oikein-voi-kieltaytya/8390416#gs.yx1pha>

YLE on julkaissut 12.3.2022 uutisen, jossa käsitellään Ukrainan ortodoksisten kirkkokuntien suhdetta. Jutussa on haastateltu kirkkohistorian väitöskirjatutkija Miro Leporantaa ja Venäjän kulttuurihistorian dosentti Elina Kahlaa.

<https://yle.fi/uutiset/3-12352342>

Aiemmin maaliskuussa (6.3.2022) YLE julkaisi uutisen, jossa haastateltiin Itä-Suomen yliopiston yleisen historian professori Jukka Korpelaa. Uutinen keskittyy käsittelemään sitä, kuinka Venäjällä valtapyyteet Ukrainaa kohtaan perustellaan ajatuksella, että ukrainalaiset ovat yksi kolmesta veljuskansasta, jotka muodostavat todellisen Venäjän. Ukrainalaisten eli ”vähävenäläisten” lisäksi kaksi muuta kansaa ovat tässä vallanpitäjien tarpeisiin muokatussa historiakäsityksessä isovenäläiset sekä valkovenäläiset.

<https://yle.fi/uutiset/3-12343975>

Professori Jukka Korpela oli myös Tiedeykkösen haastattelussa 4.3.2022, jaksossa *Venäjän historiakäsityksessä Kiova on Venäjän tuhatvuotisen valtakunnan syntypaikka*.

<https://areena.yle.fi/audio/1-61139946>

Yleisradion ääniaalloilla on käsitelty myös sitä, kuinka hallinto oikeuttaa sotatoimet Ukrainassa. Horisontin 8.3.2022 julkaistussa jaksossa *Putinin pyhä sota: Mikä rooli*

uskonnolla on Venäjän hyökkäyksessä? keskityttiin Venäjän sotatoimien uskonnolliseen oikeuttamiseen. Vieraina ohjelmassa olivat Venäjän kulttuurihistorian dosentti Elina Kahla ja kirkkohistorian dosentti Mikko Ketola.

https://areena.yle.fi/audio/1-61141000?fbclid=IwAR2IK0BvmRNEeUP4_M5v795tmlUMpd09KTbjWyVUeYUiiipbW3D3iI6CdWUY

Kirkkojen reaktioita

Ortodoksiset teologit ovat kirjoittaneet merkittävän julistuksen, joka tuomitsee ajatuksen ”venäläisestä maailmasta” (*Russkij mir*) etnofyletismiksi, eli etnisyyttä korostavan uskonnollisen nationalismin harhaopiksi. 30.4.2022 mennessä julistuksella oli 1425 allekirjoittajaa. Julistuksen alkuperäinen teksti löytyy osoitteesta:

<https://publicorthodoxy.org/2022/03/13/a-declaration-on-the-russian-world-russkii-mir-teaching/>

Julistuksen käännös suomeksi on julkistettu Suomen ortodoksisen kirkon sivuilla:

<https://ort.fi/uutishuone/2022-03-15/teologiryhman-julistus-venalainen-maailma-russkij-mir-opetuksesta>

TM Lars Ahlbäck on kirjoittanut myös julistusta käsittelevän blogikirjoituksen:

<https://www.kotimaa.fi/blogit/etnofyletismen-harhaoppi/>

Moskovan patriarkaattiin kuuluvan Ukrainan ortodoksisen kirkon metropoliitta Onufri on todennut, että sodalle ei ole mitään oikeutusta niin ihmisiltä kuin Jumalalta.

<https://aamunkoitto.fi/maailmalta/ukrainan-moskovan-patriarkaatin-metropoliitta-onufri-sodalle-ei-tule-oikeutusta>

Myös muista Moskovan patriarkaattiin kuuluvista kirkoista on kuulunut kriittisiä kommentteja Kirillia kohtaan. Esimerkiksi Liettuan ortodoksisen kirkon johtaja, arkipiispa Innokenti on tuominnut Venäjän aloittaman sodan selvästi. Tässä on aihetta käsittelevä uutinen englanniksi: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1647975/lithuanian-orthodox-church-condemns-russia-s-war-on-ukraine> ja tässä Lars Ahlbäckin blogikirjoitus aiheesta:

<https://www.kotimaa.fi/blogit/rohkea-moskovan-patriarkaatin-piispa/>.

Ortodoksisen kirkon Ukrainassa, eli autokefalisen kirkon päämies, metropoliitta Epifani on vedonnut Moskovan patriarkka Kirilliin, että Moskovan patriarkka laittaisi Ukrainan kansan etusijalle, Putinin suosion sijaan.

<https://aamunkoitto.fi/maailmalta/ukrainan-metropoliitta-epifanos-vetoaa-moskovan-patriarkka-kirilliin-putinin-suosio>

Venäjän ortodoksinen kirkko ja Moskovan patriarkka Kirill taas ovat asettuneet vahvasti sotatoimien kannalle. Patriarkka on esimerkiksi saarnannut siitä, kuinka Venäjä sotii rappeutunutta länttä vastaan. Esimerkiksi Kirkko ja kaupungin uutisesta tämä retoriikka ilmenee selvästi: <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/patriarkka-kirillin-mukaan-ukrainassa-kyadaan-sotaa-homouden-synnin-turmelemaa-lansimaailmaa-vastaan-puhumme-ihmiskunnan-pelastuksesta->

Tämä Kirillin retoriikka on kuitenkin tuomittu muiden ortodoksisten kirkkojen taholta selvästi. Esimerkiksi Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa Leo pitää Kirillin puheita ”surullisena pohjanoteerauksena”. Arkkipiispa Leon kommentteja voikin lukea esimerkiksi Suomen ortodoksisen kirkon sivuilta: <https://ort.fi/uutishuone/2022-03-09/patriarkka-kirillin-opetuspuhe-tuomittu-laajasti-ortodoksisessa-maailmassa> tai Kirkko ja kaupunki -lehden sivuilta:

<https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/arkkipiispa-leo-tyrmaa-kirillin-sotaa-puolustaneen-puheen-surullinen-pohjanoteeraus-uskovien-ihmisten-tietoista-harhaanjohtamista-?fbclid=IwAR0DUxT8e8NGFre-1hmSBV3b1EXxTWM5fGvOKKsBoCyiO25L84m2CBaRbG8>

Myös paimenkirjeessään 26.2.2022 Suomen ortodoksiset piispat toteavat, että Venäjän aloittamalla sodalla ei ole mitään oikeutusta. <https://ort.fi/uutishuone/2022-02-26/mitaan-oikeutusta-sotaan-ei-ole>

Toukokuun lopulla Moskovan patriarkaatin alainen Ukrainan ortodoksinen kirkko ilmaisi irtaantuvansa patriarkka Kirillin näkökulmista sotaan. Uutista käsitellään alkupuolella tässä artikkelissa, joka avaa laajemmin ortodoksisten kirkkojen näkökulmia sotaan:

<https://aamunkoitto.fi/maailmalta/suhtautuminen-sotaan-ja-patriarkka-kirilliin-jakaa-ortodoksista-maailmaa-osa-kirkoista>

Venäjällä myös monet pienet vähemmistökirkot ovat tuominneet sotatoimet.

<https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/sadat-vahemmistokirkkojen-edustajat-nousivat-sotaa-vastaan-venajalla-he-ottavat-suuren-henkilokohtaisen-riskin-sanoo-tutkija-elina-kahla>

Samoin katolinen kirkko on vastustanut sotatoimia ja vedonnut niiden lopettamiseksi, vaikka paavi Franciscuksen lausumia on myös kritisoitu siitä, ettei hän ole tuominnut Venäjän toimia riittävän selkeästi. Tässä linkki paavin 6.3.2022 Angelus-rukouksen jälkeiseen puheeseen:

<https://fides.katolinen.fi/paavi-ukrainan-sodasta-lopettakaa/> ja tässä Ylen lyhyeen uutiseen, jonka mukaan paavi on vedonnut venäläisten sotilaiden suorittaman joukkomurhan lopettamiseksi: https://yle.fi/uutiset/3-12314941/64-3-61973?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=yleftiapp&fbclid=IwAR1eLxR-nm7WdViYBmPm8B5MJmKORYOOZzfXV7LiXcRtfcYHaa2xS6GJvxw

Myös Euroopan unionin katolisten piispainkonferenssien komission edustaja Brysselissä, kardinaali Jean-Claude Hollerich SJ on vedonnut patriarkka Kirilliin, että hän vetoaisi Venäjän vallanpitäjiin sotatoimien lopettamiseksi.

<https://www.comece.eu/eu-bishops-president-appeals-on-moscow-patriarch-kirill-intercede-with-russia-to-stop-the-war-in-ukraine/>

Paavi Franciscus myös pyhitti Venäjän ja Ukrainan Marian tahrattomalle sydämelle 25.3.2022. Tämän uskonnollisen toimituksen taustoista voi lukea Helsingin katolisen hiippakunnan *Fides*-lehdestä: <https://fides.katolinen.fi/paavi-pyhittaa-venajan-ja-ukrainan/>.

Useat kirkot ovat myös järjestäneet erilaisia rukoushetkiä tai muita uskonnollisia tilaisuuksia Ukrainan sodan seurauksena myös Suomessa. Esimerkiksi Alppilan kirkossa järjestettiin 13.3. ekumeeninen ja uskontojen yhteinen rukoushetki. Tilaisuuden voi katsoa Yle Areenasta: <https://areena.yle.fi/1-50846364>.

Tampereella kaupungin evankelis-luterilaiset seurakunnat järjestivät rauhanrukouksen Kiovanpuistossa 6.3.2022, jossa oli puhumassa esimerkiksi Tampereen piispa Matti Repo. Uutinen ja tilaisuuden tallenne löytyy Aamulehden sivuilta:

<https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000008657432.html>

Helsingin katolisen hiippakunnan lehti Fides on 25.3.2022 julkaissut lyhyen uutisen, jossa kerrotaan erityisesti Ukrainan katolilaisten tilanteesta. Myös Suomessa toimitetaan säännöllisin ajoin Ukrainan kreikkalaiskatolisen kirkon liturgia.

<https://fides.katolinen.fi/ukrainalaisista-monet-ovat-katolilaisia/>

Uskontokunnat oli kutsuttu rukoilemaan Ukrainan puolesta myös 18.4.2022 Helsingin tuomiokirkon rappusille. Tässä katolisen kirkon Fides-lehden juttu tapahtumasta:

<https://fides.katolinen.fi/uskontokunnat-kutsuivat-rukoilemaan-ukrainan-puolesta/>

Kolme kirkkokuntaa järjesti 9.5.2022 rukoustilaisuuden Ukrainan ja rauhan puolesta Helsingin Pyhän Henrikin katedraalin pihalla, joka sijaitsee Venäjän suurlähetystä vastapäätä. Edustettuina olivat Suomen evankelis-luterilainen, ortodoksinen ja katolinen kirkko sekä ekumeeninen neuvosto. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008804711.html>

Koulunkäyntiin liittyvää aineistoa

Opetushallitus on julkaissut ohjeita Ukrainasta paenneiden lasten ja nuorten oppimisen tukemiseen perusopetuksessa.

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ukrainasta-paenneiden-lasten-ja-nuorten-oppimisen-tukeminen-perusopetuksessa>

Opetushallituksen sivuilta löytyy myös ohjeita varhaiskasvatukselle, kouluille ja oppilaitoksille Ukrainan kriisin käsittelyyn lasten ja nuorten kanssa.

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ukrainan-kriisin-kasittely-lasten-ja-nuorten-kanssa-kasvatuksessa-ja-koulutuksessa>

Suomen Punaisen Ristin nettisivuilla on ohjeita siitä, millaisia reaktioita järkyttävien uutisten äärellä tyypillisesti koetaan ja miten lapsia voi tilanteessa tukea.

<https://www.punainenristi.fi/hae-apua-ja-tukea/henkinen-ensiapu/ukrainan-kriisi-voi-jarkyttaa-mielta/>

Unicefin sivuilta löytyy ohjeita erityisesti siihen, kuinka puhua lapsen kanssa pelottavista tapahtumista.

<https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-paakohteet/hataapu/miten-toimia--kun-katastrofi-pelottaa-lastat/>

Myös Pelastakaa Lapset -järjestön sivuilla on ohjeita siitä, kuinka aikuinen voi tukea lasta ja nuorta kohtaamaan kriisitilanteen tuomat tuntemukset.

<https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/kriisitilanteen-kohtaaminen/>

Suomen ortodoksinen kirkko on julkaissut Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulun luokanopetuksen lehtori Arto Vaahtokarin esitelmän ukrainalaisesta koulusta.

https://www.youtube.com/watch?v=AYgqp9z3gds&list=PLQw8Gj1ZBS3-tN2HV_xDMt9819JK_SW-p